DRAUGO ŠEŠTADIENINIS PRIEDAS

2015 RUGSĖJO 12. NR. 31 (107)

KULTŪRA

MENAS LITERATŪRA MOKSLAS

Savas ir svetimas

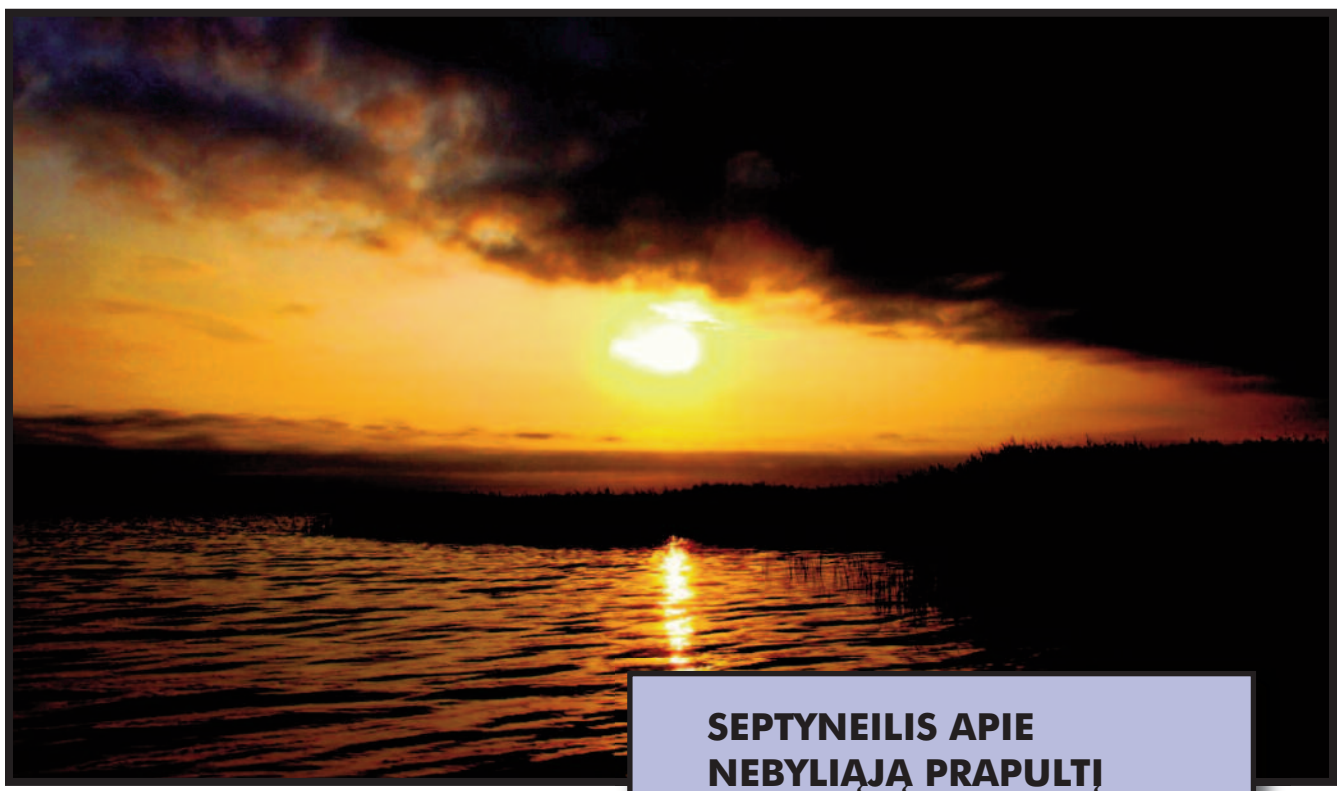

efoto.lt nuotr.

Daug galima šnekėti apie gailestingumą ir atjautą, nes tai – maloni pokalbio tema, neretam glostanti širdį ir atverianti gražiausių žodžių versmes. Bet į ką pavirsta tos šnekos, kai tenka susidurti su tikru iššūkiu, kai žmogaus skausmas toks beribis ir baisus, kad į jį šipuliais sudūžta mūsų santūrus, rezervuotas, perteklinis gailestingumas, paremtas tuo, kad stokojančiam atiduodame tai, kas lieka, o ne tai, kas ir mums gyvybiškai būtina?.. Juk retas iš mūsų galėtų paklusti Kristaus priesakui – jeigu nori sekti paskui mane, paaukok visą savo turtą. Mes nuliūdę patraukiame kitu keliu, nes suprantame, kad negalime to padaryti.

Pabėgėlių krizė, Europa, užtvindyta tūkstančių migrantų... Ar tai tik politinė krizė? Galbūt tai – ir dvasinė problema?.. Mūsų užsienio reikalų ministras iškelė mintį, kad ši krizė gali būti išprovokuota, sugalvota, kad tai panašu į kažkieno planą, kuriuo siekiama uždusinti, užtvindyti Europą, susilpninti ją, išardyti, paniekinti visa tai, ką ji įkūnija – žodžio laisvę, erdvę be sienų, kultūrinę ir socialinę įvairovę, žmogaus orumą.

Iš tiesų ši krizė atrodo kaip didelis išbandymas. Tik kam?.. Juk ne paslaptis, kad iš mūsų didžiosios kaimynės jau kuris laikas tvinsta dezinformacija, kad Vakarai – supuvę, kad jie nebeturi moralinių vertybių (tiesą pasakius, ši dezinformacija sena kaip pasaulis, visa mano vaikystė buvo ja užtvindyta, taigi galima sakyti – nieko naujo). Ar ši pabėgėlių krizė nebus įrodymas, kad Vakarai tebeturi ir sąžinę, ir vertybes, ir krikščioniškąjį gailestingumą bei solidarumą, kurį nurašė ne tik Rytų ideologai, bet ir kai kurie Vakarų politikai? Ir drąsą – Europa tebėra drąsi, ji pasitinka šią krizę žmogiškai, ir jeigu kai kur padegami pabėgėlių prieglobsčio centrai, tai nereiškia, kad ji atsakys nuo karo bėgančiam žmogui prieglobstį. Europa dar atsimena, ką reiškia karas.

Didžiulę įtaką mums daranti žiniasklaida veikia mus emociškai – tiek pat graudina nuskendusio sirų berniuko kūnelis ant jūros kranto, tiek piktina migrantų riaušės prie Lamanšo tunelio, minios susirėmimas su policija. Tarsi kažkas *svetimas* brautųsi į *mūsų* teritoriją. *Savas* ir *svetimas* – šios dvi konotacijos išliks gyvybingos ir prieštaringos per amžius, kokiais laikais begyventume. Jos visada mus jaudins. Mes visada ginsime *savo* teritoriją nuo *svetimo.*

Bet ką gi mes turėtume laikyti tuo *svetimu?* Ko nenorime įsileisti į savo gyvenimą, savo teritoriją, savo tradicijas? Juk įsileidžiame priešą, kuris mums meluoja, laiko mus baimėje, o nenorime įsileisti savo artimo, savo brolio, bėgančio nuo karo siaubo, nuo to, nuo ko ir mes nesame apsaugoti. O juk mūsų atmintis turėtų būti tas laikas, kuris niekada nesibaigia; jame telpa visų mūsų kančios istorija.

Priimti pabėgėlį, taigi *svetimą*, kaip *savą* – tai ne tik Europos, tai visos žmonijos išbandymas, ir palaiminti tie, kurie, užuot atstūmę, priima ir priglaudžia.

Renata Šerelytė

SEPTYNEILIS APIE NEBYLIĄJĄ PRAPULTĮ

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
tu baltas ciklamenas prapulties
bučiuoki kaukolę ir nebijok mirties
dabar jau meilė ar mirtis žydės
balta šviesa ji mėlynos nakties
spindėjimas ir žiedas prapulties
mylėk mane ir nebijok mirties (...)

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
nieks nepareina iš anos nakties
mums gaudžia baltos jūros prapulties
mums jūros ciklamenai o mes nieks
mums kiaukutai ir kaulai tos nakties
dabar dangus ir pragaras žydės
nėra nebus jau meilės nei mirties

Dabar jau mūsų neišgelbės nieks
imk kaukolę atgyjančios nakties
dangaus ieškojai žiedo prapulties
ar laimės troškai nieks čia nežydės
tik vienas baltas žodis iš mirties
nebus jau niekur nieko tik žydės
ilgi stiebai melsvėjančios nakties

Sigitas Geda

SPAUDOS, RADIJO IR TELEVIZIJOS RĖMIMO FONDAS

Spaudos, radijo ir televizijos rėmimo fondas 2015 m.suteikė 15 000 Eur paramą šeštadieniniam „Draugo" priedui „Kultūra", projektui „Lietuvos kultūros sklaida ir kultūros paveldo išsaugojimas bei lietuvybės puoselėjimas pasaulyje"

Šio šeštadienio Kultūros turinys

1-as psl. Renata Šerelytė. Savas ir svetimas • **2-as psl. Leonas Peleckis-Kaktavičius.** Lietuvanis sugrįžta, arba trys Liudvikai (2) • **3-as psl. Lidija Šimkutė.** Kryžiažodžiai • **4-as psl. M. Vilutis: „Talentas – tai nėštumas. Negali negimdyti"** • **-as psl. L.Vasiliauskaitė-Rožukienė.** Fantasy filmas apie mirtį, orią senatvę ir Lietuvos ateitį • **6-as psl. Aldona Žemaitytė-Petrauskienė.** Apnuogintos mūsų sielos/**Birutė Pūkelevičiūtė.** Eilėraščiai • **7-as psl. Algis Vaškevičius.** Kauno fotomeno šventėje – dėmesys amerikiečių fotografijoms • **8-as psl. Kultūros kronika**

Kitame numeryje: G. „Zooetika" ŠMC • Dar kartą apie Antano Vaičiulaičio „Italijos vaizdus"

Redaguoja **Renata Šerelytė renata.serelyte@gmail.com** • Maketuoja **Jonas Kuprys**

LIETUVANIS SUGRĮŽTA, arba TRYS LIUDVIKAI (2)

LEONAS PELECKIS-KAKTAVIČIUS

Tęsinys.
Pradžia 2015 m. rugsėjo 5 d. ,,Kultūroje"

Įdomi istorija susijusi su L. Jakavičiaus vedybomis. Jo išrinktoji H. Grimalauskaitė taipogi susijusi su lietuviškos spaudos platinimu ir slėpimu, per tai jie ir susipažino, be to, abu dainavo Lietuvių pašalpos draugijos chore. Atsidėkodamas choristams, atėjusiems į vestuves pasveikinti, L. Jakavičius vietiniame rusų laikraštyje „Ryžskij viestnik" įdėjo skelbimą-padėką... lietuvių kalba. Kilo didelis triukšmas: autorių tardė ir gąsdino, laikraščio redaktorių nubaudė septyniomis paromis arešto, cenzorių perkėlė į žemesnę tarnybą, prasidėjo žandarų persekiojimas ir kratos.

Šiaulių „Žaislo" draugijos teatro artistų trupė, apie 1925 m. Šiaulių „Aušros" muziejaus nuotr.

Idar didesnes nemalones pateko lietuvių artistai mėgėjai, 1898 m. vasario 14 d. suvaidinę Rygoje pirmąjį viešą lietuvių spektaklį ir atspausdinę programas pusiau rusiškai, pusiau lietuviškai. Pastarosios labiausiai ir užkliuvo. Vaidintojus tardė, fotografavo kaip didžiausius nusikaltėlius, kai kuriuos areštavo. Kuriam laikui nutrūko ryšiai su Tilže.

O režisavo pirmąjį lietuvišką spektaklį, Rygos lietuviams skirtoje Pašalpos draugijoje suorganizavęs scenos mėgėjų būrelį, L. Jakavičius. Ir vėliau jis buvo pastovus spektaklių režisierius bei aktorius. Kiek anksčiau prisidėjo ir prie tos draugijos steigimo, dainavo chore. 1900 m. jo rūpesčiu pradėtos pamaldos lietuvių kalba, gauti leidimai viešiems lietuviškiems vakarams rengti. 1901 m. paženklinti bendradarbiavimu „Varpe" ir „Ūkininke", tais metais įkūrė ir nelegalią spaudos rėmimo bei platinimo draugiją „Šviesa". 1902–1903 m. labiausiai įsimintini kelionėmis į Tilžę ir Rygos lietuvių surinktų pinigų perdavimu lietuviškiems leidiniams leisti. Ir pirmąjį, ir antrąjį kartą grįždamas parsivežė draudžiamos spaudos. Visa laimė, kad 1903 m. įvykdyta krata baigėsi nesuradus rimtų įkalčių – Liudvikas, ne sykį įtartas ryšiais su spaudos platintojais, tapo atsargesniu.

Kurį laiką nebeimdavo į rankas lietuviškų knygų ir po kratų, tardymų, kurie sugadindavo daug sveikatos. Apie vieną tokį žandarų vizitą jo nuomojamame bute L. Jakavičius aprašo savo atsiminimų knygoje su visomis smulkmenomis (p. 38–47). Nors tąsyk ir buvo areštuotas, tačiau vėlgi išgelbėjo atsargumas ir laimingi atsitiktinumai. Tame tekste pasakojama ir kaip jis vos neįkliuvo dėl ant sienos kabančių paveikslų, kuriuose – Didysis Lietuvos kunigaikštis Kęstutis, jo žmona Birutė, Vytautas Didysis, Vytis. Nedidelio išsilavinimo žandarai patys pasufleravo, jog Kęstutis tai „kniaz Igor"*, o Vytis – „eto u nich ikona sviatogo Jegora"** ir t. t.

L. Jakavičius pasakoja, jog, „aprimus žandarų šėlsmui", vėl susikurdavo veikimo planą ir pradėdavo su „žmudskomis" knygomis ir „prūsiniais" laikraščiais draugauti. Tačiau persekiojimas ne tik nesiliovė, bet ir augo. Įvairiausių gudrybių tekdavo imtis: keisdavosi knygomis ir literatūra bažnyčioje, miške, net kapinėse. O slėpti draudžiamą spaudą yra tekę net savo viršininko kabinete. O 1901 m. įsteigus Rygoje nelegalią literatūros rėmimo ir platinimo draugijėlę „Šviesa", kurios valdybą sudarė būsimasis generolas Vladas Nagevičius, vaistininkas Adomas Mačius ir L. Jakavičius, pastarajam teko pasirūpinti lietuviška literatūra iš Tilžės. Kokių tik jos gavimo būdų neprigalvota; vienas jų – gauti laikraščius, pasinaudojant laikinai Geležinkelių vagonų dirbtuvėse (kur tuomet dirbo L. Jakavičius) tarnaujančių studentų-praktikantų rusiškomis pavardėmis. Kadangi tų praktikantų Rygoje dar net nebuvo, jiems adresuotuose vokuose kurį laiką ateidavo lietuviški laikraščiai. Kol nenutiko taip, kad vienas jų netikėtai atsirado, ir jam sargas įteikė laišką iš Tilžės; visa laimė, kad tąkart voke tik M. Zauniūtės laiškas L. Jakavičiui. Teko Liudvikui jį išversti į rusų kalbą ir suvaidinti, jog kažkokia lietuvaitė jam parašiusi meilės laišką. Šis gi prisiminė neseną įvykį Karaliaučiuje, kur, gerokai „padauginęs", savo vizitinę kortelę įteikęs padavėjai, „gal ir vardu Morta?" (p. 58). Viskas baigėsi laimingai, bet tuo laikraščių gavimo keliu naudotis jau nebuvo galima.

Intriguojantis L. Jakavičiaus pasakojimas (p. 93–113) apie pirmąją kelionę į Tilžę 1902 m. vasarą – „mūsų laikraščių leidėjams nuvežti bent kiek pinigų jų „badui nuslopinti", o taip pat ir pačiam užsienį pamatyti, labiausiai tą „lietuviškąjį rojų", kur dygsta ir žaliuoja mūsų brangioji literatūra". Kiek čia visko yra: ir baimės, ir ekspromto, kaip prieiti prie vieno ar kito žandaro, ką kalbėti, kad ne tik nepasirodyti įtartinu, bet ir šį tą laimėti. Istorija apie žandarams surengtas vaišes ir pažintį su vachmistru Bazanovu, kurio dėka atsidūrė Tilžėje, verta beletristo plunksnos, na ir, žinoma, tai dar vienas patvirtinimas, kad L. Jakavičius buvo visapusiškų gabumų žmogus. Taip ir matau jį apraibusiomis akimis bestovintį prieš knygyną „Buchdruckerei J. Schönke", kurio languose daugybė sudėliotų lietuviškų knygų, ir tyliai bemąstantį: „Ar čia tik sapnas, ar tikruma?.. Kiek čia toli ir kiek čia seniai, kad už kiekvieną menką lietuvišką knygelę žandarai buvo pasiruošę mane suplėšyti, o čia visas langas įvairių lietuviškų knygų prikrautas ir niekas jų nedrasko... Kas čia darosi? Ar čia kitas Dievas? Ar čia jau kitas pasaulis?" Ir nors sugrįžus laukė krata ir tardymas žandarmerijos raštinėje (kur buvo pakviestas, nors kratos metu ir nieko, išskyrus dr. Jono Basanavičiaus adresą, nebuvo rasta), neišsigando. O savo bičiuliams daug ką turėjo apie tą kelionę papasakoti, taip pat ir apie susitikimus su M. Zauniūte, Vydūnu, Martynu Jankumi.

*

Ne mažiau įsimintinas L. Jakavičius jaunystės bičiulių atsiminimuose, kurie užrašyti po daugelio metų jo paties prašymu.

Štai kokį įdomų faktą, sujaudinusį jų jaunas dienas, prabėgus daugiau kaip trims dešimtmečiams, papasakojo generolas Vl. Nagevičius. Bronius Prapuolenis, tuomet dar studentas, kažkokiame laikraštyje rado žinutę, kad Taline, Olajaus liuteronų bažnyčios palėpėje yra paslėpta Didžiojo Lietuvos kunigaikščio Kęstučio vėliava. Jaunieji entuziastai nutarė žūtbūt ją iš ten parvežti, bet kokiu būdu išgauti ar išpirkti. Nutarta, jog į Taliną vyks L. Jakavičius. Su didžiausiu nekantrumu laukta jo pargrįžtant. Deja, Liudvikas nieko neparvežė, nes, pasirodo, toji žinutė apie vėliavą buvo paskelbta praėjusiame amžiuje, o po to bažnyčia pergyveno gaisrą.

Anot Rygos vaistinėje tarnavusio A. Mačiaus, nors L. Jakavičius už lietuviškos spaudos platinimą yra daug nukentėjęs, niekada šito nesureikšmino. Net ir neseniai patyręs žandarų kratas, vos gavęs iš Tilžės literatūros, nepatingėdavo vėlų vakarą ja pradžiuginti bičiulį. Ypač jį mylėjo Rygoje studijuojantis jaunimas – už tai, kad „prūsinės" literatūros pagalba įskiepijo lietuvišką dvasią.

Iš inžinieriumi tapusio Br. Prapuolenio atsiminimų (p. 75–76): „Ateina vieną kartą į mane nušvitęs Jakavičius, tarsi geležėlę radęs, savo sumanymu džiūgaudamas: paduosiąs, girdi, tuomet savo viloj Majorenhofe viešėjusiam kunigaikščiui Bagdonui Oginskiui prašymą pagelbėti mums spaudą atgauti. Jis, mat, lietuvis, kunigaikštis, turįs Petrapilyje daug pažinčių bei ryšių su įtakingais didikais, lengvai spaudos draudimą išgausiąs. Į mano tikinimus, kad jokie kunigaikščiai bei didikai nieko ligšiol mums gero nėr padarę, nepadarys nei Oginskis, kad jis ir geriausių norų žmogus būtų, kad, pagaliau, tūli petrapiliečiai juokaudami pasakoja, esą, atvažiavęs rusų sostinėn, pats Oginskis eina Antano Smilgos (žinomo lietuvių pramonininko, vėliau „Lietuvių laikraščio" leidėjo) teirautis, ar greit bus spauda grąžinta, – tačiau Jakavičius nesidavė mano įtikinamas, kad šito žygio nesiimtų". Bičiulis buvo teisus: į porą savaičių rašytą ir redaguotą raštą kunigaikštis net nežvilgterėjo, tik patarė kreiptis su juo į... *Glavnoje upravlenije po dielam piečiati**.

Br. Prapuolenis visgi nesijuokia ir iš tokių L. Jakavičiaus pastangų, kurios nežadėjo rezultatų. Liudvikas nepraleisdavo jokios progos, jei tai buvo susiję su lietuvybe. Pavyzdžiui, įvairių pažinčių dėka ne sykį jam pavyko perspėti studentus apie gresiančias kratas. Paskutinį kartą savo jaunystės bičiulį jis matė 1916 m. Petrapilyje, kur šis surengė su savo artistais-mėgėjais vakarėlį, skirtą karo tremtiniams. Rašydamas šiuos atsiminimus 1932 m. jis prisipažino, jog po Didžiojo karo nė karto nebuvęs *garbinguose Žemaičių Atėnuose* (taip gražiai Šiaulius įvardijant dar nebuvo tekę girdėti), kur plačią veiklą išvystęs L. Jakavičius.

Uolaus lietuvių literatūros platintojo Antano Janušonio liudijimu (p. 122), „L. Jakavičius gerai mokėjo slėpti lietuviškus raštus, namie ir tarnyboje. Dėl to pas jį žandarai negalėjo nieko rasti. Jis mus, savo bendradar-

bius, mokė, kaip reikia lietuviškus raštus ir knygas slėpti nuo rusų žandarų. Tų jo pamokymų dėka tik labai retai kas (...) pakliūdavo į žandarų nagus".

*

Ne mažiau pavojinga buvo ir antroji kelionė į Tilžę, kurią L. Jakavičius aprašo savo atsiminimuose vėl su visomis smulkmenomis. Kelias į Sibirą grėsė kiekvieną akimirką, tačiau ir šįkart viskas baigėsi laimingai. O sugrįžus jo pargabentos knygos ir laikraščiai ėjo iš rankų į rankas. Ta kelione pasirūpinę naujieji pažįstami ir toliau padėjo. Be to, tai buvo ypatinga žiema, paskutinė prieš išauštant lemtingajai 1904 m. gegužės 7-ajai – lietuvių spaudos išsilaisvinimo iš caro žandarų nagų – dienai.

Tą dieną L. Jakavičius prisiminė iki menkiausių smulkmenų, juk tiek dėl jos stengtasi, pergyventa. Rytą atėjęs į tarnybą, raštinėje ant stalo pamatė laikraštį „Peterburgskij listok", į kurį žiūrėdami kažkaip keistai šypsojosi bendradarbiai. Atvertęs jį pamatė raudonu pieštuku apvestą informaciją, kurioje buvo maždaug toks sakinys: „Senatas leido lietuviams spaudą lotynų raidėmis".

Tekstas buvo trumpas, bet jo pagrindinė mintis taip sujaudino, kad Liudvikas net nebesuvokė, ką turėtų atsakyti į tarnybos draugų, kurie ne tik žinojo apie jo kovą už lietuvišką spaudą, bet ir patys ne sykį yra padėję ją slėpti, sveikinimus. Viskas baigėsi tuo, kad apsiverkė, paspaudė bendradarbiams rankas ir išėjo, nes suprato, kad šiandien dirbti negalės.

Pirmieji, su kuriais L. Jakavičius pasidalino tokia brangia naujiena, buvo gimnazistai Merkys ir Nagevičius, būsimieji gydytojas ir generolas. O vakare visus bendražygius sukvietė bažnyčion į pamaldas, po kurių „į iškilmingą istorinį knygnešių ir spaudos kovotojų posėdį" visi susirinko ant žolyno į šalia esančias kapines. Įdomu, kad pirmąsyk jie visi suėjo draugėn, dauguma jų čia ir susipažino, nes pagal ratelio taisykles anksčiau šito padaryti negalėjo. Čia kai kurie pasakė reikšmingas prakalbas, atsistojimu buvo pagerbti žuvusieji, ištremti į Sibirą, įmesti į kalėjimus, be to, vienas kitam pasižadėjo „taip brangiai iškovotą spaudą ugdyti, plėsti ir ginti" (p. 135).

L. Jakavičiui buvo keista, kad daugiau Rygoje šitokia ypatinga proga jokių iškilmių ar paminėjimų nebuvo. Jokių. Nei bažnyčiose, nei draugijose, nei tarp inteligentų, nei tarp darbininkų. Užtat Liudvikas su savo bendradarbiu A. Macevičium tos garbingos lietuvių spaudos išsilaisvinimo dienos proga surengė iškilmių puotą, kuri sutapo ir su draugo tarnybos dvidešimt penkerių metų sukaktimi. Kadangi tos kompanijos daugumą sudarė rusai, neapsieita ir be incidentų, pats įsimintiniausias – su popu, kuris atvirai pasisakė prieš spaudos išsilaisvinimą. L. Jakavičius taip suorganizavo, kad tas popas su savo djačioku susimuštų, bent taip atsilygino *batiuškai* už įžeidžiamas kalbas. Po daugelio metų prisipažino, jog kitaip negalėjęs pasielgti.

* Kunigaikštis Igoris (rus.).
** Tai – jų šventojo Jegoro ikona (rus.).

Tęsinys kitame numeryje

KRYŽIAŽODŽIAI

LIDIJA ŠIMKUTĖ

Parduodu veidrodžius aklųjų mieste

Kabir

NAKTIES LAGŪNA

su oriom palmėm
išnyra vienišo
mėnulio šviesoje
svaigiai kvepia
rantytam danguj

peteliškės susigūžę
mintyse
nuslenka į sapnus

mano akių gelmėj
žvaigždės mano galvoje
dangaus raktaskylės

AUDRA

nuplėšė dangaus
mėlynę

paukščiai blizga
tarp žaibų
virš šėlstančio vandenyno

bauginanti dangaus tamsa
sviedžia medūzas į smėlį

KAŽKAS

iš kažkur
kažkodėl
bando nusigręžti
nuo gyvenimo

arba mirties

KRYŽIAŽODŽIAI

kryžiuojasi kaktoj

nukalu žodį ant kryžiaus
pasmailinu mintį
laikraščio raidyne
grindinio plytelėse

JIE GYVENA EŽERE

ilgi mediniai stulpai atlaiko
bambukų trobeles

klajojančios salos
verčiasi smulkiu žemės ūkiu

išdidūs pomidorai
tįsta į dangų
lenkia galvas, kartu su vyru,
vilkinčiu lotoso marškiniais praplaukiančiame
šimtmečių vienuolyne

pagoda paguodžia
ežero ir jo gyventojų širdis

IŠSKIRTI NAKTIES

šakojamės
vienas į kitą

žemė praveria burną
mums nyrant
į jos gelmes

efoto.lt nuotraukos

VIENUOLIS

vilkintis baltą abitą
gilioje ekstazėje
skambina varpą

celių durys prasiveria

atsiskyrėliai eina
tylėdami
gotikos koridoriais

atsiklaupia bendrai maldai
spausdami rožančius
nulenkę galvas
šnabžda
„kadangi manęs ieškai
būsiu atrastas"

voratinkliai
sieja savo sapnus
su išbaltintom koplyčios sienom

SAULĖ

ištrynė rūką
ištirpdama
skaidriame danguje

stirnų akys susitiko
atpažinties švelnume
susiliejo šviesos versmėje

SNIEGO LEOPARDAS

kopia viršūnėms
ir klausosi
kalno aimanos

priešingos srovės
ir Gango giluma
nuaidi amžinybėn

uolų gėlė
atsigręžia į driežą
sumišus ir nustebus
nusigręžia

IEŠKAU RAKTŲ

po garuojančiu dangumi

esmės negalime
nusakyti žodžiais

dienos ir naktys
lipdo savo priežastį

M. Vilutis: „Talentas – tai nėštumas. Negali negimdyti"

Viktorija Repšytė kalbina Mikalojų Vilutį

„Menininku gimstama, o dailininku tampama," – mano Mikalojus Vilutis, vienas žymiausių šiuolaikinių grafikų, Nacionalinės meno ir kultūros premijos laureatas. Šis menininkas yra ne tik brandus dailininkas, bet ir jaunas rašytojas. Prabėgus kelioms savaitėms po surengtos parodos, aprėpiančios viso gyvenimo kūrybą, M. Vilutis pasakoja ne tik apie dailę, kūrybą bei talentą, tačiau ir apie mokytojus, pataisas, nesaldžią pedagoginę patirtį ir dar daugybę kitų žemiškų bei nežemiškų išgyvenimų.

Mikalojaus Vilučio parodos plakatas

Ar buvo tokių mokytojų studijų metais, kurie padarė didžiulę įtaką Jums, kaip dailininkui?

Mano mokytojai man, kaip dailininkui, nepadarė didžiulės įtakos todėl, kad jie buvo puikūs pedagogai. Profesorius Vytautas Jurkūnas, profesorius Juozas Galkus, profesorius Antanas Kučas. Jie neprimetė savo meno, bet padėjo man atrasti savąjį. Sąžinės išmokė. Nemeluoti. O tai reiškia daryti tai, ką liepia prigimtis. Kad tarp prigimties ir kūrinio nebūtų bandymo įtikti mokytojams, madai ir valdžiai. Ne tik profesoriai buvo mano mokytojai, bet ir talentingi mano bendramoksliai: Petras Repšys, Vytautas Jurkūnas jaunesnysis, Nijolė Valadkevičiūtė. Ne jie, bet jų darbai mane mokė. Pati Dailės akademija mokė. Ten aplinka buvo kaip dirva, kurioje talentai subręsta ir duoda vaisius. Jeigu ne tie žmonės, mano profesoriai ir draugai, ne Dailės akademija, nebūčiau padaręs net to, ką padariau.

1989–2007 m. dėstėte Vilniaus dailės akademijoje, Grafikos katedroje. Koks tai buvo laikas?

Mokymas Dailės akademijoje mane slėgė. Didelė atsakomybė. Tėvai kūną padaro, o mokytojai – sielą. Mokytoju, kaip ir menininku, gimti reikia. Dirbau sąžiningai, stengiausi, kad mano studentų darbai būtų geri. Dauguma jų dabar yra puikūs dailininkai. Tik ne mano tai nuopelnas. Visą laiką jaučiau, kad dirbu ne savo darbą, kad nesu jam sutvertas. Negalima būti ir mokytoju, ir menininku. Negalima tarnauti dviem ponams. Biblijinė tiesa. Mano paveikslai man buvo svarbiau už mano studentus. Studentai tą jautė. Jie sakė: „Vilutis išplauna smegenis, o po to klonuoja". Buvo tiesos jų žodžiuose. Žiūrėdavau į nebaigtą studento darbą ir aiškindavau jam, kaip jį reiktų tęsti. Ne studento, bet savo akimis matydavau paveikslą. „Jeigu tai būtų mano darbas, aš jį tęsčiau taip", – štai, ką iš tikrųjų aš jiems sakydavau. Primesdavau save. Kai tik atsirado galimybė išeiti iš Akademijos, ja ir pasinaudojau. Nelaukiau, kol mane išneš.

Ar pasikeitė studentai nuo tų laikų, kai pats mokėtės, žengėte pirmuosius rimtus žingsnius savo kūrybiniame kelyje?

Pasikeitė aplinka. Gyvenimo forma pasikeitė, bet ne esmė. Žmonės nepasikeitė. Visais laikais buvo talentingų, darbščių, smalsių studentų, ir dabar yra. Tik dabar jie gyvena visame pasaulyje, o mes gyvenome nedidelėje ir ne pačioje geriausioje jo dalyje. Dabar studentai gali matyti viso pasaulio meną. Kai mokiausi, buvo kitaip. Akli kačiukai buvom. Mes matėme tik Tarybų sąjungą ir tik valdžios toleruojamą realistinį meną. Langas į pasaulį buvo prastos kokybės lenkiški žurnalai ir puikūs dėstytojai. Prisimenu Mažvydo bibliotekos Dailės skyriaus vadovę Laimę Lukošiūnienę. Graži ir šviesi moteris. Ji beveik slapta rodė mums dailės albumus, kuriuose mes pirmą kartą pamatėme kokybiškas modernaus meno reprodukcijas. Buvo Parodų rūmai ir Petro Cvirkos salonas. Tik ten vykdavo keičiamos parodos. Ir tos parodos buvo įvykiai. Plūsdavome į jas. Diskutuodavome, karščiuodavomės, riedavomės. Nieko kito neturėjom. Dailės istorijos dėstytojas Leonas Jasiulis skaitė mums į oficialias programas neįtrauktą XX a. modernios dailės istoriją. Iš visokių savo surinktų popierėlių skaitė, nes knygų nebuvo. Tai, ką jis kalbėdavo, mes taip pat rašydavome popierėliuose. Kartais vieni ateidavo į jo paskaitas, kartais kiti. Todėl prieš egzaminus visi sunešdavome savo popierėlius ir mokydavomės kartu. Dailės akademija, tuo metu Dailės institutas, buvo elitinė aukštoji mokykla. Konkursai buvo didžiausi. Žmonės iš gatvės plūsdavo į peržiūras, nes tik čia buvo galima pamatyti nors ir paviršutiniškas, bet vis dėlto modernaus meno apraiškas. Per diplominių darbų gynimą žmonės netilpdavo aktų salėje. Mes jautėmės neeiliniais, elitiniais žmonėmis. Išrinktaisiais. Dėmesys mus skatino kurti, maištauti. Studentai ruošdavo savo personalines parodas Bernardinų bažnyčios zakristijoje, kur tuo metu buvo valgykla. Spektaklius statydavo, į kuriuos ateidavo pats režisierius Juozas Miltinis. Mes turėjome vilčių. Mes turėjome prieš ką maištauti. Akademija drebėjo nuo kūrybinės energijos pertekliaus. Dabar Akademija atrodo numirusi. Tyla. Niekam nebeįdomu, kas ten vyksta. Pilna įdomesnių dalykų: kompiuteriai, internetas, kelionės, sveiko maisto kultas. Ko žmonėms eiti į Dailės akademiją ir į parodas Vilniuje, jeigu jie savaitgalį gali nuvažiuoti į Luvrą. Į Akropolį gali nuvažiuoti. Šeškinėje. Sunkiau dabar studentams ir jauniems menininkams negu mums buvo. Dvasiškai sunkiau. Jie liūdni, nes jaučiasi nereikalingi. O gal ir gerai. Išliks tikrieji.

Dailininkas Mikalojus Vilutis

Jūsų kūryboje, ypač po 2000 metų, svarbų vaidmenį vaidina žmogus. Daugelyje Jūsų darbų regime vyrų ir moterų atvaizdus, ne vienas jų – konkretus žmogus. Kodėl šiame Jūsų kūrybos laikotarpyje dominuoja būtent žmonės, o dažniausiai – Jūs pats?

Esu antropocentristas. Ir praėjusiame tūkstantmetyje toks buvau. Ko gero nesu nupaišęs nė vieno paveikslo be žmogaus. Bet ne žmogus man rūpi. Man rūpi žmogaus forma. Kaip puodžius iš molio įvairius puodus padaro, aš iš žmogaus formos įvairius vaizdus nupaišau. Žmogus man tik molis. Žinoma, tik mano paveiksluose. Žmonės mano paveiksluose negyvi. Be vidinių būsenų. Ir aš savo paveiksluose negyvas. Ne save paišau, bet savo veido paviršių. Galėčiau paišyti ir kito žmogaus veidą, man tas pats kieno veidas, bet savo patogesnis. Modelis visada šalia. Ir dar, kitas žmogus gali supykti matydamas save mano paveiksluose. Įsižeisti gali. Įžvelgti tai, ko juose nėra. Žmonės tai sugeba. Jie sako: „Vilučio paveiksluose yra tiek daug simbolių, kad be simbolių žodyno jo paveikslų neįmanoma suprasti". Netiesa. Nėra mano paveiksluose simbolių. Tik formos, spalvos ir tuščios vietos. Šių elementų derinys. Muzikoje menas slypi tylos ir garso derinyje, o dailėje – derinyje šviesos ir tamsos.

Kas, anot Jūsų, yra menininkas?

Menininku gimstama, o dailininku tampama. Išmokstama. Menininkui meninė prigimtis Dievo duota. Talentas. Savo knygoje „Tortas" rašau, kad talentas – tai nėštumas. Negali negimdyti. Menininkas gimsta nėščias. Nėščias nuo Dievo. Visam gyvenimui. Dailininkas daro gražius paveikslus, o menininkas gimdo meno kūrinius. Gyvybę gimdo. Menas – tai gyvybė paveiksle, dainoje, eilėraštyje. Taip manau. Glostau Petro Repšio darbus. Rimo Sakalausko degto molio plyteles glostau. Šiluma iš jų sklinda. Kaip kates glostau. Negyvų kačių neglostyčiau. Petras Repšys, Valentinas Antanavičius, Mindaugas Skudutis. Jie augo ir brendo toli nuo meno. Jie gimė menininkais. Dievas jiems davė tokią galingą meninę prigimtį, kad niekuo kitu jie negalėjo būti. Apie save galvoju. Augau dailininkų šeimoje, mačiau mamą ir tėtį paišančius ir mane skatino paišyti. Tai gal aš tik pasidariau dailininku? Laikas parodys. Tikiu teisėju – laiku. Paišau ir man labai gera. Tai gal Dievas mane tam sutvėrė? Noriu tuo tikėti.

Nukelta į 8 psl.

Fantasy filmas apie mirtį, orią senatvę ir Lietuvos ateitį

LAIMUTĖ VASILIAUSKAITĖ-ROŽUKIENĖ

Forum Cinemas Vingis kino centre įvyko naujausio **Algimanto Puipos** filmo „Edeno sodas" premjera

Aktorė Vaiva Mainelytė „Edeno sode"

Algimantas Puipa prisipažino, kad amerikiečių aktorius Dustinas Hoffmanas, kalbant apie šią idėją, pralenkė jį savo komedija „Kvartetas".

Scenarijus buvo parašytas Janinos Survilaitės romanų „Vila Edelveisas" ir „Pašnekesiai su Helvecija" motyvais (autorė rėmėsi sava patirtimi: 20 metų ji dirbo slaugytoja senelių prieglaudoje Šveicarijoje, globojo milijonierius su atminties problemomis, betgi suvokiančius savo padėtį), o A. Puipa veiksmą perkėlė į Lietuvą (maždaug po 40 metų). Štai kodėl mums toks neaiškus šio kino filmo žanras, tarsi *fantasy*, beveik iš kosmoso srities.

Filmuotis buvo pakviestas visas Lietuvos senjorų ir kiek jaunesnių aktorių žvaigždynas: Juozas Budraitis, Vaiva Mainelytė, Gražina Balandytė, Vidas Petkevičius, Aldona Juodkaitė, Povilas Stankus, Povilas Gaidys, Elena Gaigalaitė, Janina Lapinskaitė, Danutė Juronytė, Nijolė Narmontaitė, Saulius Kizas, Algimantas Bružas ir kiti. (A. Puipa iš anksto žinojo, ką kvies vaidinti, išskyrus Aldoną Juodkaitę, kurios nepažinojo).

Filmo „Edeno sodas" plakatas

Filmo prodiuseris Kęstutis Petrulis pabrėžė, kad šis filmas išskirtinis, nes pirmą kartą keliaujame į Lietuvos ateitį.

Kodėl būtent veiksmas nukeltas į tą neįvardytą laikmetį dešimtmečiams į priekį (apytiksliai 2035-ieji), Algimantas Puipa atsakė, kad tuo metu jam bus panašiai metų, kaip filmo herojams: „Tokios žaidimo taisyklės man leido įsivaizduoti, kaip pakis santykis į pačią valstybę, patį egzistavimą". Filmo herojė slaugytoja Linda yra atvykusi iš Švedijos (tėvas – švedas, mama – italė) dirbti į Lietuvą, yra išlaikiusi lietuvių kalbos egzaminą, puikiai kalba lietuviškai. Troleibuse, metro – ne tik baltieji, ten bene viso pasaulio gyventojai, nemažai keleivių moterų, uždengusių veidą burka, ir jos laiko šalį savo tėvyne, yra Lietuvos piliečiai, nes moka šią kalbą, tačiau kalbasi tarpusavyje kaip nori.

Aktoriui Juozui Budraičiui sunkiausia buvo išmokti tekstą, o iš esmės – pažvelgti į ateitį, kurios nė nežinai, nematai: „*Labai sunku įsivaizduoti, kad dar po 25-erių metų galim pasikeisti taip, kad nepažintume savęs. Vis tiek esame tokie, kokie esame. Tik galime fantazuoti, siekti. Žmogus iš prigimties yra tingus, ateitis, be abejo, keisis. Rankų darbo mažėja, esame vis didesni tinginiai, galva veikia, didėja, smegenų raukšlelės auga, – fantazuoti galima. Norėtųsi Lietuvą matyti modernią – šiokie tokie daigeliai matyti*".

Prodiuseris Kęstutis Petrulis atsakė, kad netikėtų momentų ar sunkumų kino procese nebuvo, visi aktoriai pažįstami, tik biudžetas mažas (bendras: 670–650 tūkst. eurų), visi dirbo greit, susikaupę.

Į klausimą, kokią žinutę norėjo perduoti žiūrovui šiuo filmu, A. Puipa atsakė: „Norėjau užbaigti filmą citata iš Biblijos: „Norėdami pakliūti į rojų, turite tapti vaikais". Juk filmo herojai keliauja žvaigždynais, keliauja į praeitį, – jie sėkmingai tai atlieka. „*Neįronizuoju, kad senatvė yra tauri – tai kiekvieno vidinė nuostata. Noriu ir pats pajusti, kad visi oriai egzistuoja tame laike, kuris mums skirtas. Skaityta labai daug knygų apie mirtį, apie eutanaziją (už ir prieš), norėjau būti tikslus*".

„Norėčiau pasimelsti, kad rytoj neatsibusčiau", – taip mano daugelis, sergančių sunkiomis ligomis ir kenčiančių skausmus. Mėnesį prieš pradedant filmuoti, mirė A. Puipos mama. Pusmetį jam teko su ja bendrauti (kai kurios jos mintys perkeltos į herojų lūpas). Iš pradžių sumanymas buvo apie senatvę su šmaikščiais dialogais (tokį sutiko remti Kino centras), tačiau pradėjęs filmuoti A. Puipa suprato, kad daugelis dalykų remiasi ligos sindromais (pvz., atminties praradimas), kurie „sukelia" juoką. Viskas daug rimčiau. Kai kurie aktoriai atsisveikindavo nė nepradėję vaidinti, nes „*durniaus aš nevaidinsiu*". Jie manė, kad režisierius nori pasinaudoti jų ligos simptomais. Labai smagių akimirkų sukūrė Vytauto Paukštės personažas, deja, daugelis scenų iškrito montažo metu, vienodinant filmo stilistiką.

Dažnai režisierius, kuriantis autorinį filmą, sako, jog negalvojęs apie savo žiūrovą. O A. Puipa pastebi, kad yra žmonių, kurie jo filmais domisi, filmai pastaruoju metu surenka 50–60 tūkst. žiūrovų. „Kai filmavom kazino, mums davė auksinę kortelę – galim užsukti išgerti kavos, beje, tuo dar nepasinaudojom".

Kuo mažiau pinigų, tuo daugiau erdvės fantazijai. Šis filmas iš visų kitų gavo mažiausiai paramos. Tik keturios – penkios dienos buvo skirtos filmavimui. Kaskart prieš filmavimąsi aktoriai senjorai labai jaudindavosi. Teatro aktorių reikėjo prašyti, kad kalbėtų tyliau.

A. Puipos a. a. mama sakydavo – kodėl bijai Žalakevičiaus aktorių (Adomaičio, Budraičio, Banionio), taigi jis pagaliau pirmą kartą išdrįso pasikviesti Žalakevičiaus aktorių, ir patį „prasčiausią" – Budraitį.

Juos rėmė Taujėnų dvaro savininkai, o Vidiškių dvaras įsileido už subtilią kainą. Reikėjo pasitenkinti Vilniaus erdvės rėmais. Karjerų dykumos Lietuvoje egzistuoja. Truputis grafikos – pirmą kartą tik skaitmeninės (juk visada gali ištrinti automobilį, netgi mylimą žmogų), taip buvo sukurtas ateities Vilnius beveik sekant Zuoko vizijomis, ir – netgi metro prie savivaldybės.

Juozas Budraitis apie eutanaziją (jo herojus ją pasirenka): „*Turbūt nieko blogo, jei tai būtų įteisinta, kai matai žmogų besikankinantį be jokios vilties. Galbūt tai ne visai humaniška, betgi civilizacija vystosi, žmogiškas humanizmas turėtų prieiti prie sampratos, jog žmogus gali pasirinkti, pagelbėdamas giminėms ir sau. Kad ir sunkiausioje situacijoje žmogus bando kabintis į gyvenimą tikėdamasis stebuklo, kartais taip ir įvyksta. Dar nesubrendau iki tikslaus atsakymo*".

Juozas Budraitis: „*Kuo toliau gyveni, tuo sunkiau paaiškinti, kaip čia toliau, jei aš nieko nebemoku, nebeišmanau. Puipa – vienintelis režisierius, su kuriuo nebuvau susitikęs. Buvo įdomu, ar sugebėsiu įsiterpti į jo estetinę nuostatą, kurią jis paprastai turi. Prisitaikiau, prisimirksėjau (kaip jis juokiasi, eina darbe), – praktiškai jokios vaidybos nereikėjo. Galbūt to fantasmagoriškumo reikėjo daugiau. Vienatvėje su artimais draugais esu ekscentriškas, o kai išeinu į visuomenę, pasirodau nučiulptas, gal todėl, kad tėvai mane gerai auklėjo*" . (Filme yra epizodas, kaip Budraičio herojus Šaltis išėjęs iš kazino nuvaro automobilį, kad parvežtų Lindą. Įdomiausia, kad sutiktas policininkas jį paleidžia patikrinęs ne alkoholio testeriu, o jo patikrinęs jo intelektą – išvardijus Mozės vaikus, ir dar atbuline tvarka.

Apie fatališkumą. Algimantas Puipa: „*Danutės Juronytės personažą numarinau, šokas – po dviejų mėnesių ji mirė ir buvo sudeginta (kaip filme). Taigi filme negalima vaidinti mirties*".

(Ir atvirkščiai: aktorė Oneida Kusunga, suvaidinusi vieną iš pensionato slaugytojų, kuri filmo pabaigoje išteka už paciento senjoro generolo, rugpjūčio pabaigoje Vilniaus rotušėje sumainė žiedus su režisieriumi Mykolu Vildžiūnu.)

Algimantas Puipa iš brolių Coenų paėmė motyvą, kad ir mažiausias vaidmuo gali turėti įsimintiną epizodą, kad aktoriui reikia leisti nustebinti žiūrovą. „Žinau Vytauto Paukštės aktorinę patirtį ir vaidybą, kad jis vaidins autopilotu, tą savo personažą. Kostas Smoriginas, Vidas Petkevičius nešdavo idėjas, jų epizodai tapdavo vos ne pagrindiniai. Juose slypi režisūriniai pradai".

O kas nustebino Juozą Budraitį? Ypatingai šilta filmavimo aikštelės atmosfera: kaip senimas bendravo su jaunimu (mūsų troleibusuose kartais būna atvirkščiai), o juk turėtų senimas skleisti savo patirtį, išmintį, ja dalintis. Pvz,, kaip Japonijoje: senimas tikrai turi ką jaunimui pasakyti.

Viena žurnalistė išeidama iš spaudos konferencijos pasakė, jog lankėsi Rusijoje ir viename restorane matė, kaip milijonierius finansuoja nusipelniusių intelektualių senjorų pasibuvimą tarpusavyje (kartu ir jų atvežimą) ir bendravimą su jaunimu. Prisiminiau Audronės Žigaitytės kažkada išsakytą idėją įkurti Prienuose muzikų (ir kitų intelektualų) senjorų prieglaudą, kur jie galėtų oriai leisti laiką bendraudami tarpusavyje ir susitikdami su jaunimu. Ar ta idėja turi tęsinį? ❑

Algimanto Puipos interviu „Panoramai". L. Vasiliauskaitės-Rožukienės nuotr.

Apnuogintos mūsų sielos

Pastabos paraštėse, perskaičius knygą

ALDONA ŽEMAITYTĖ- PETRAUSKIENĖ

Dvi rašytojos – Laura Sintija Černiauskaitė ir Renata Šerelytė – pristato dabartinėje mūsų literatūroje nedažną atvejį. Jos parengė knygą „Hepi Fjūčer", sudarytą iš aštuoniolikos novelių: autorės draugiškai pasidalijo – po devynias. (Lietuvos rašytojų sąjungos leidykla, Vilnius, 2015 m.) Pavadinimas intriguoja savo pašaipiu tonu (ak, ta laiminga ateitis). Dviguba autorystė turi privalumų, bet ir pavojingumų. Gali pernelyg skirtis novelių turinio intencijos, meninė forma, apskritai tame gyvenimo veidrodyje, kurio vaidmenį atlieka literatūra, galima žiūrėti į skirtingas puses ir regėti visai negimininguos reiškinius, daiktus ir žmones...

Taip neatsitiko. Knygoje stebėtinai sutampa autorių dvasinės aspiracijos, netgi giluminė stilistika. Abi rašytojos išlaiko tik joms būdingą rašymo manierą, tuo intriguodamos ir žavėdamos skaitytojus. Jos tarsi stovi greta ir įdėmiai žvelgia į gyvenimo veidrodį iš šalies, kaip dvi raganos-regėtojos, o tai neįmanoma žmogui, veidrodyje reginčiam tik save: gražuolį frantą arba atvirkščiai – kompleksų kamuojamą individą.

Kas vienija Laurą Sintiją ir Renatą, pasinėrusias į literatūrinės išmonės ir vaizduotės pasaulį? Novelių veikėjų žmogiški paklydimai, kuriuos tyrinėja abi autorės. Sparti visuomenės bendrabūvio kaita, tiksliau – žmonių susvetimėjimas. Biurokratinės valdininkijos išsikerojimas. Tuos paklydimus gyvenimo veidrodyje, kuris šiuo kartu yra proza, jos išryškina skirtingomis literatūrinėmis priemonėmis. Vos apčiuopiamo, trapaus liūdesio, sumišusio su aitria ironija, sklidinos L. S. Černiauskaitės novelės. Fantastinės išmonės meistrė R. Šerelytė pademonstruoja iki tol jos kūrybai nebūdingą sarkazmą, paliudydama, kad tampa Vytautės Žilinskaitės įpėdine. Tik kitas laikmetis diktuoja kitus siužetus ir šiek tiek kitokias literatūrines priemones. Rašytojų satyrikių mūsuose yra reta, kaip, beje, ir vyrų satyrikų, nes humoras ir satyra yra bene sunkiausiai įveikiami žanrai.

Taigi Apvaizda apdovanojo abi rašytojas neeiliniu talentu, kad jos ryškintų mūsų gerus ir blogus darbus ir poelgius, apnuogintų mūsų sielas ir priverstų bent valandėlei susimąstyti: kas esu, kur einu, kokia mano paskirtis čia ir dabar...

Knygą pradeda Laura Sintija pasažu į praeitį, ją pristatydama kaip mažos mergaitės beužgimstantį vaizduotės pasaulį. Novelės „Proprosenelė" veikėja saulėtą ir vėjuotą vasarą, kai kamuoliniai debesys danguje išpiešia neregėtus gamtovaizdžius, fantastiškas pilis ir dvarus, mamos pasiųsta eina į krautuvę nupirkti druskos. Toks proziškas reikalas, bet pakeliui į parduotuvę pasuka pro buvusio dvaro griuvėsius. Juk tai taip romantiška – pelėsiais ir kerpe apaugę buvusieji rūmai... (Tokių dar pilna mūsų jau ketvirtį amžiaus laisvoje Lietuvoje.) Ir pirmiausia pamato ant didžiosios menės slenksčio tris šviežias žmogaus išmatų lazdeles. Ant išmatų tupi mėsinga žalia musė. Vaizdelis nupurtantis, keliantis pasibjaurėjimą, bet mergaitę pagauna vizija – mažutė grafienė su milžinišku žiedu išnyra iš alyvų krūmo ant žvilgančio žirgo. Prasideda jų dialogas. Buvusio dvaro šeimininkė ją nugabena į rūmus, aprodo sales ir leidžia paregėti buvusią prabangą. Žinoma, tai buvo tik sapnas, kai, prisnūdus akimirkai, vaizduotėje iškyla žmogui būdingas grožio troškimas... Novelę autorė užbaigia lemtingu jai pačiai sakiniu. „Pirštų galiukuose jau jutau bundančią raganos galią. Parašyta 2006, pavasaris Bukiškėse, beatplaukiant Gelminei".

Antroji novelė „Giminės šaknys" – Renatos Šerelytės, kurios kūryba pasižymi virtuoziškų pasąmoninių blyksnių ir realios tikrovės supynimu. Čia jau neaptiksi nostalgiškai žavios mažosios proprosenelės. Čia siužetą užvaldo fantasmagoriška būsimos mūsų ateities vizija. Mažametis vaikelis samprotauja kaip persenęs šungrybis, ir tai suteikia novelei kraupoko prieskonio. Mat, šis vaikas yra ne buvusio komunizmo, ne dabartinio kapitalizmo, o būsimo „humanizmo" augintinis. Siužetas nesudėtingas: vaikelio, laikančio save tikru humanistu, naujosios ateities žmogumi – o tokie nepripažįsta jokių sentimentų kultūrai, meilei, atjautai – išmąstymai apie senelį, modifikuotą į runkelį, kurį jo vaikai, taip pat modifikuoti, tik jau stipriau, parsivežė iš kaimo ir pasodino į vazoną. Mat, jie dar turėjo lašelį gailesčio. O senelio vaikaitis jau buvo net ne hibridas – tokie hibridai dar jaučia simpatijų kultūriniam paveldui – o naujosios ateities vaikas, kone steriliai „humaniškas", taigi asmenybė, kurią sudaro vien tik intelektas. Jokių sentimentalių priemaišų. „Žmogiškumas be priemaišų – nuostabiausias dalykas šiame pasaulyje. Tyras kaip kristalas, nepažeidžiamas ir negailestingas, – šalta žvaigždė visatos pakrašty", – baigia baugiąją novelę Renata Šerelytė. Parašyta 2014 m. kovo 5 d., vaizdas pro langą į pliką psichiatrijos klinikos sodą.

Satyros žanras, kuris nesyk blykstelėdavo ankstesnėse jos knygose, „Hepi fjūčer" novelėse įgauna pagreitį. Jau pats knygos pavadinimas skaitytojui perša mintį, kad jis neturi laukti lengvo noveliško pasiskaitymo.

L. S. Černiauskaitė ir R. Šerelytė nardo po siužetų vandenyną, kuriame veisiasi pažeistos sielos žuvys. Vieni piktybiškai pažeisti, kiti gyvenimo aplinkybių priversti, kamuojami nevisavertiškumo kompleksų. Skaitytojui ši novelių knyga nėra lengvas pasivaikščiojimas lyriškomis ar nostalgiškomis prisiminimų alėjomis. Joje įspausti prievartos, nuosmukio, skausmo, sielvarto, nemeilės ženklai. Ar tai postsovietinės visuomenės virsmas irgi į savotišką hibridą, kuriame dar išlikę buvusieji bendruomeniškumo, bičiulystės, atjautos pėdsakai. Bet jos individualistiniai principai veda į šaltą susvetimėjimą, į žmonių nusigręžimą vieni nuo kitų, nemeilę silpnesniam, vargingesniam...

Grįžtant prie Renatos Šerelytės satyrinių, fantasmagoriškų novelių (jau minėjau, kad ji tiesiog maudosi savo vaizduotės ir pastabumo gyvenimui bangose), noriu tikėti, kad po Vytautės Žilinskaitės, kuri šiemet švenčia savo 85-mečio jubiliejų, ateina ne mažiau aktualizuojanti mūsų gyvenimo bjaurastis satyrikė, su jai būdingu žodynu, fantastinių potėpių ir tipų atspalviais. Kaip mums pažįstamas ponas P. iš novelės „Nepaprastas žmogus"... Kurgi ne. Būdamas partijos, siekiančios tikrovėje net nesapnuojamo populiarumo, mokančios gudriai vilioti į savo tinklus mažas rinkėjų žuveles, jis „tiesiog nekentė jų ir troško didingo, nekasdieniško ir gal net nežmoniško nepaprastumo". Smagu skaityti, kas jam atsitiko naktinėjant tarp dviejų partijų būstinių...

O Laura Sintija Černiauskaitė... Subtilaus psichologinio at(si)vėrimo meistrė. Jos novelių dažna herojė moteris, besidaužanti į gyvenimo paspęstus tinklus, išgąstingai bėganti nuo žiaurokos tikrovės į savo susikurtą pasaulį. Arba nesavarankiškumo kompleksų kankinami vyrai. Novelės „Nekaltutis" , „Pražuvęs kūdikis" bene ryškiausiai atspindi gležną ir drauge tvirtos šerdies moterį, genamą per gyvenimą atsitiktinumų vėjo. Tekstai prisodrinti tikslių psichologinių ištarmių ir nuovokų, juose jauti tą „raganos galią"', apie kurią autorė užsiminė pirmosios novelės pradžioje. Autorė juose augina įtampą, kuri pagauna skaitytoją, nenuspėjantį veikėjų veiksmų atomazgos. Tik nujaučiantį tų vienišų vyrų ir moterų meilės troškulio gilybę, vienatvės nykesnį ir pa(si)žeminimo siaubą.

Puikus abiejų viršelių meninis sumanymas (dailininkė Deimantė Rybakovienė). Pirmajame – dvi susimąsčiusios, išplėstomis akimis į save ir tą (ne)laimingą ateitį įsigilinusios moterys rašytojos; ketvirtajame – jos tos pačios ir jau nebe tos. Abiejų šypsenos paslaptingos, primerktos akys vylingai juokiasi iš šito gerai joms pažįstamo ir vis dėlto mielo pasaulio.

Bernardinai.lt

BIRUTĖ PŪKELEVIČIŪTĖ

* * *

... Turėčiau keltis ir eit Tavęs ieškoti!
Nes jeigu sielos neturiu, ką gi man taip skauda?
Ką taip geliančiai man skauda?
Esu lyg lankas, ištemptas į vėją,
Kurs virpa laukdamas strėlės...

* * *

... Šviesa, kaip milžiniškas rausvas sparnas,
atsidalina nuo tamsos.
Ir aš girdžiu, kaip Tu visais miškų upeliais groji.
Jie tyliai skamba
Tau tarp pirštų lyg sidabro stygos...

* * *

... Gal Tu esi visai arti?
Gal mano sielos tyrlaukiuos
Vilties daigelį sodini?..

Birutė Pūkelevičiūtė. Atradimo ruduo. – Vilnius, BALTOprint/ Logotipas, 2010

Astridos Petraitytės nuotr.

Kauno fotomeno šventėje – dėmesys amerikiečių fotografijoms

ALGIS VAŠKEVIČIUS

Jau dvyliktą kartą Kaune surengtas fotomeno festivalis „Kaunas Photo". Šiemet pagrindinė festivalio tema – „Siekimas" („Pursuit"), o jame savo naujausius ir labai įdomius darbus pristato apie penkiasdešimt menininkų iš įvairiausių pasaulio šalių.

„Kaunas Photo" yra unikalus renginys – tai ilgiausiai be pertraukų rengiamas kasmetis tarptautinis fotomeno festivalis Lietuvoje ir Baltijos šalyse, šiais metais rengiamas jau dvyliktąjį kartą. Šiemet renginys vėl padovanojo meno mylėtojams daug parodų pačiose netikėčiausiose erdvėse, taip pat susitikimų su autoriais, paskaitų, projekcijų vakarų, kūrybos pristatymų. „Kaunas Photo" pagrįstai yra laikomas vienu iš svarbiausių tęstinių meno renginių Lietuvoje, jį finansiškai remia Lietuvos Kultūros taryba ir Kauno miesto savivaldybė, tarptautinės organizacijos ir verslo įmonės.

Organizatoriai teigia, kad „Siekimo" dėmesio centre – nesibaigianti gyvenimo kelionė ir miglotas jos tikslas. Naujoji tema apima įvairius žmogaus troškimus ir aistras, atspindi laimės ar tiesiog išgyvenimo siekį, atskleidžia pomėgius ar bėgimą nuo nuobodžios tikrovės, vienišiaus gyvenimo būdą ar nuolatinį minios vaikymąsi. Fotografų darbai pasakoja istorijas ir kalba apie atkaklius bandymus siekti gyvenimo tikslų.

„XXI amžius gali būti apibūdintas kaip pagreitintos gyvensenos era. Nuolatinis didesnio pasitenkinimo, pigesnių prekių, aukštesnių pastatų, didesnės naudos siekimas, sparčiai auganti duomenų perdavimo sparta ir vaizdų rezoliucija panardina mus į nesibaigiančių ieškojimų liūną. „Greičiau, aukščiau, tvirčiau" tampa tarsi miražas horizonte, stimuliuojantis ekonomikos augimą ir skatinantis laikino pasitenkinimo alkį. Bet ar tai yra ta valiuta, už kurią galima nusipirkti laimę?

Kas yra šie išaukštinti idealai, įsipareigojimai, darbo iki išnaktų motyvai, įtempto gyvenimo sąmyšyje verčiantys žmoniją judėti į priekį? Kokios aplinkybės skatina visuomenę kažko siekti aistringai ir su atsidavimu? Kas keičia žmonių požiūrius ir gyvenimus?" – tokius ir panašius klausimus kelia festivalio rengėjai, siūlantys kartu ieškoti atsakymų.

Viena iš netikėtų vietų, kur galima pamatyti festivalio darbus – Žaliakalnio funikulierius. Jo papėdėje pristatoma poros amerikiečių sukurta mandalų serija, pačiuose vagonėliuose – Didžiojoje Britanijoje gyvenančios lietuvės Ievos Austinskaitės paroda „Keleiviai" ir Lietuvoje gyvenančio brito Josepho Woodo fotografijos. Užvažiavus į viršų – amerikiečių autoriaus Dano Gemkow paroda „Pakeliui". Sunku net įsivaizduoti geresnes erdves tokios temos nuotraukoms eksponuoti.

D. Gemkow darbai, kuriuos galima pamatyti šalia dirbančio funikulieriaus mašinisto, yra itin įdomūs. 1974 metais gimęs amerikietis savo nuotraukose tyrinėja komercijos ir socioekonomikos santykių su kultūrine terpe detales. Jo naujausia nuotraukų serija „Pakeliui" buvo įkvėpta sunkaus proceso, kurį kiekvienas turi patirti, keliaudamas komercinėmis autobusų linijomis.

Tam, kad įgyvendintų šį projektą, fotografas Amerikoje autobusais nukeliavo daugiau nei 35 000 mylių (56 300 km), pakeliui fotografuodamas kitų keleivių portretus. Šie keleiviai turėjo būti iškentę ilgas pertraukas tarp autobusų sausakimšose stotyse, ilgus autobusų laukimus ir kelias bemieges naktis. Būtent šios kančios kartu su patirtimi atsispindi visų užfiksuotų žmonių veiduose. Visa tai patyrė ir pats serijos kūrėjas. Nors autobusai visada judėjo, D. Gemkow fotografavo akimirkas, kol autobusas vėluodavo ar keisdavosi jo vairuotojai. Būtent šiais tyliais momentais atsiskleisdavo visa kelionių esmė. Paroda „Pakeliui" apkeliavo didžiąją dalį Šiaurės Amerikos, o dabar ją galima pamatyti ir Lietuvoje.

Dar viena įdomi ir stebinanti paroda atidaryta Kauno fotografijos galerijoje senamiestyje – „Kaunas Photo Star 2014" prizo laureatės amerikietės menininkės Jennifer B. Thoreson paroda „Testamentas". Praėjusiais metais autoritetinga vertinimo komisija, kurią sudarė pripažinti fotomenininkai, fotografijos kritikai iš įvairių šalių būtent šią menininkę pripažino nugalėtoja, o prizas buvo galimybė surengti autorinę parodą Fotografijos galerijoje Kaune.

M. Gambin „Sun City"

Nuotrauka iš ciklo „Pakeliui"

Nuotrauka iš ciklo „Testamentas"

„Menininkė ruošėsi atvykti į atidarymą, tačiau šiuo metu ji laukiasi kūdikio, kuris turėtų gimti po poros mėnesių, tad planus teko pakeisti. Paroda yra labai originali, autorė išsinuomojo namą vieneriems metams, kad galėtų jame kurti fotografijas, transformuoti jį į savotišką kūrybos šventyklą. Tai išties savita estetika, kuri iš karto patraukia dėmesį", - sakė parodos „Testamentas" atidarymo metu „Kaunas Photo" vadovas Mindaugas Kavaliauskas, parodą pavadinęs „gražuole".

„Testamentas" yra dvylikos įmantriai surežisuotų fotografijų kolekcija, kurią padeda sukurti gyvosios skulptūros ir instaliacijos menas. Ši kolekcija reprezentuoja žmogaus gyvenimo temas, tiria dvasinių ir fizinių kančių naštą, paklusnumą ir atkaklumą. Surastas namas priminė autorei jos vaikystę. Fotografė sukūrė skulptūrinius objektus kiekvienam kūriniui atskirai, naudodama įvairias medžiagas, tokias kaip vilna, linas, molis, žmogaus plaukai, bičių vaškas.

Jos darbas pasižymi dvasingumu, kuriame stengiamasi perteikti užmirštumą, išmestinumą, ypatingą simboliškumą, klaikumą ir tylą. Šiuo darbu menininkė perteikia tikėjimo ir dvasingumo užuominas, kurios pasireiškia nuoširdumo įžvalga ir suvokimu bei asmenine patirtimi.

„Meno parko" galerijoje buvo atidaryta įspūdinga penkių autorių: Guillermo Srodek-Hart (Argentina) „Istorijos", Cang Kyun Kim (JAV) „Kur kartą tekėjo vanduo. Los Andželo Upė", Pierre Folk (Prancūzija) „Palei tyliąją liniją", Marion Gambin (Prancūzija) „Mūsų senos laimingos dienos", Gabriele Micalizzi (Italija) „Padovos broliai" paroda. Abu prancūzai ir italas dalyvavo atidaryme, pasakojo, kaip gimė parodos idėja.

Los Angeles upės fotografijos daugumai žmonių asocijuojasi su grafiti menu, tarša, Hollywoodo veiksmo filmais. Nors didžioji upės dalis yra naudojama transporto pramonei, tačiau keliose vietose dar saugomas švarus vanduo, augalija ir laukiniai gyvūnai. Korėjiečių kilmės fotografą nustebino ne ta švarioji, žalioji dalis, bet didžiuliai skirtumai tarp užterštosios ir žaliosios dalies, kurie važinėjant dviračių taku palei upę ypač rėždavo akį. Šioje fotografijų serijoje autorius parodo skirtingus upės pavidalus, kurie atspindi, ką miestas prarado.

M. Gambin „Mūsų senos laimingos dienos" pasakoja apie JAV, Arizonos valstijos Sun City mieste veikiančius senjorų namus. Idėja įkurti Sun City miestą gimė amerikiečio nekilnojamojo turto agento Delo Webbo vaizduotėje 1950 metais. Miestas buvo pastatytas viduryje dykumos, nes ten nebrangi žemė ir palanki vieta senjorams gyventi. Miestas tapo populiarus tarp garbaus amžiaus žmonių, jie čia atvyksta pramogauti ir ilsėtis iki paskutinės savo gyvenimo dienos. Čia įrengtos sporto salės, baseinai, veikia įvairūs klubai, pavyzdžiui, šachmatų arba palaikymo komandos šokėjų.

M.Gambin parodos atidarymo metu pasakojo, kad čia priimami asmenys nuo 55 metų amžiaus ir vienintelė problema – labai didelis mirštamumas, todėl tenka nuolatos reklamuoti miestą, kad pritrauktų naujų gyventojų.

„Kaunas Photo" vyksta ne tik įvairiose Kauno galerijose, bet ir lauko erdvėse – prie Kauno pilies, Čečėnijos ir Vienybės aikštėse, fotografijos rodomos ir Laisvės alėjoje ant „Merkurijaus" statybų tvoros. Kauno pilies prieigose eksponuojama rumuno, gyvenančio Vokietijoje paroda „Dacia ir vairuotojas". Tai pasakojimas apie automobilį Dacia 1300, dar žinomą kaip *Renault* kopija, gamintą Rumunijoje.

Tarptautinis „Kaunas Photo" festivalis bendradarbiauja su Europos fotografijos sąjunga ir pasauline „Festivals of Light" organizacija. Pasaulio fotografijos renginių kontekste festivalis žinomas kaip premjerų festivalis, fotografų sėkmės indikatorius. Lauko parodos Kaune veiks iki spalio pabaigos. ❑

Kultūros kronika

Rugsėjo 3–6 d. Lenkijoje vyko festivalis „Vilnius Gdanske". Festivalio metu atidaryta menotyrininkės dr. Ramintos Jurėnaitės kuruota paroda „Šiaip mene aš – drąsus", joje pristatomi naujausi Lino Jablonskio, Evaldo Janso, Jono Jurciko, Andriaus Kviliūno darbai. Parodytas jaunosios kartos režisierės Giedrės Žickytės filmas „Kaip mes žaidėme revoliuciją", pristatytas lenkų kalba pasirodęs Kristinos Sabaliauskaitės romanas „Silva rerum", pristatyta lietuvių liaudies, roko ir populiarioji muzika. Festivalio metu buvo galima apsilankyti Vilniaus teatrui „Lėlė" bei Vilniaus architektūrai skirtose parodose.

Rugsėjo 8–11 d. Drezdene, Berlyne, Kylyje ir Bremene pristatyta Alvydo Šlepiko knyga „Mano vardas Marytė" (leidykla „Mitteldeutscher Verlag"). „Mano vardas Marytė" – jaudinantis lietuvių autoriaus romanas apie vadinamuosius „vilko vaikus" – vokiečių leidėjų neliko nepastebėtas. Romane pasakojama jaudinanti Rytprūsių vaikų istorija po Antrojo pasaulinio karo, po Raudonosios armijos įsiveržimo. Romane remiamasi ilgais autoriaus pokalbiais su „vilko vaikais", iš kurių ne vienas buvo išaugintas lietuviškose šeimose. Kai kurie iš jų iki pat šiandien gyvena Lietuvoje, kai kurie grįžo į savo tėvų žemę. Kartu su autoriumi knygos pristatymuose dalyvavo knygos vertėjas į vokiečių kalbą Markus Roduner, kuris yra ir kalbininkas, ir „Europos literatūros dienos Šiauliuose" iniciatorius, laisvai kalbantis ne tik lietuvių, tačiau ir kitomis Europos kalbomis.

Rugsėjo 6 dieną, V tarptautinio Šv. Jokūbo festivalio atidarymo metu sostinėje pirmą kartą suskambo miesto karilionas – unikalus 61 varpo instrumentas, įrengtas Vilniaus Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios pietiniame bokšte, šalia Lukiškių aikštės. Vilniaus karilionas turi net 61 skirtingo dydžio varpą, mažiausio svoris – 8 kg, o didžiausio – 3 360 kg. Šiuo instrumentu bus atliekama ne tik bažnytinė muzika – kariliono repertuare skambės džiazo ir klasikos kūriniai, atliekami per religines, valstybines, istorines ir miesto šventes. Birželio pabaigoje Vilniaus arkivyskupo metropolito Gintaro Grušo pašventinti varpai per vasarą buvo sumontuoti į vieną darnų muzikos instrumentą – karilioną. Varpus užgaunantys klavišai per atidarymo iškilmes patikėti žymiausiems Lietuvos karilionininkams – Giedriui Kuprevičiui ir Juliui Vilnoniui. Koncerto metu Šv. apaštalų Pilypo ir Jokūbo bažnyčios šventoriuje taip pat skambėjo valstybinio choro „Vilnius" kartu su karilionu atliekami kūriniai.

M. Vilutis

Atkelta iš 4 psl.

2009 metais pasirodėte kaip rašytojas, gimė pirmoji Jūsų knyga „Tortas". Pats kažkada pavadinote ją samprotavimais, o šiais metais pasirodė ir antrasis kūrinys – „Sriuba". Abi knygos tarsi dailininko pasvarstymai įvairiausiomis temomis: apie kūrybą, Dievą, prigimtį. Kada gimė poreikis rašyti?

Mokykloje lietuvių kalbos mokytojas buvo Milašiūnas iš Anykščių. Puikus pedagogas. Jis man rašydavo dvejetus. Iš lietuvių kalbos kas antrus metus turėjau pataisą. Nemokėjau ir iki šiol nemoku rašyti be klaidų. Matematika man sekėsi gerai. Be pastangų. Apskritai stengiuosi gyventi be pastangų. Rašyti pradėjau Dailės akademijoje, į šeimyninį laikraštėlį. Iš pykčio. Akademijoje vyko dramatiška kova tarp tradicijos ir šiuolaikiškumo. Akademija buvo baterija su dviem poliais tarp kurių vyko gyvybė, energija, judėjimas. Grafikos katedroje turėjau aistringą priešą, talentingą berną Kęstutį Vasiliūną. Neleisdavo jis man užmigti ant laurų. Dievas jį man siuntė, kad nenutukčiau ir smirdėti nepradėčiau. Siutindavo jis mane todėl, kad daug kur jis buvo teisus. Ir kai kurie tuo metu populiarūs teiginiai Akademijoje mane siutino. Ir kuo labiau siusdavau, tuo geresnius rašinėlius parašydavau. Patiko žmonėms, plojo man. Po to kelis mano rašinėlius atspausdino „Kultūros barai". Po to – „Šiaurės Atėnai". Tada su Antanu A. Jonynu išleidome knygą „Paskutinės dienos Itakėje" su jo sonetais ir mano paveikslėliais. „Tyto alba" išleido. Menotyrininkė Jurga ten dirba. Ji man pasiūlė pačiam parašyti ir iliustruoti knygą. Parašiau „Tortą". Vėl žmonės man plojo. Po to plojimai nutilo ir man pasidarė liūdna. Tada parašiau „Sriubą", kad man vėl paplotų. Dabar laukiu.

Paskutinės dienos Itakėje. Antanas A. Jonynas (eilės), Mikalojus Vilutis (paveikslai). Sonetų vainikas: dedikacija. – Vilnius, Tyto alba

Kodėl netapote matematiku, jei šioje srityje taip puikiai sekėsi?

Vienus metus studijavau matematiką Pedagoginiame institute. Ne aš to norėjau, bet mano teta rašytoja Aldona Liobytė. Tais metais neįstojau į Dailės akademiją ir teta nenorėjo, kad nueičiau šunkeliais. Nenorėjau būti matematiku. Man laisvės reikia, o matematikoje laisvės nėra. Tik kūryboje ir svajonėse yra laisvė. Paišau paveikslėlį, pasaulį sau kuriu kokio noriu. Ten aš laisvas, ten aš karalius. O kai pagalvoju, kad paišymas man nėra pareiga, kad nesu priemonė pareigai atlikti, kad niekas, nė vienas žmogus pasaulyje nekentės, net nenuliūs, jeigu aš paveikslėlio nenupaišysiu, į mano sielą ir kūną plūsta laisvė, lengvas tampu, šviesi tuštuma užpildo mane ir man atrodo, kad aš galiu skristi ir matyti visą pasaulį.

„Torte" radau tokią Jūsų mintį: „Piešti man lengva, o rašyti sunku, nes paišau iš savęs, o rašau iš gyvenimo". Iš tiesų, kuo gi skiriasi kūrybiniai išgyvenimai rašant ir piešiant?

Išgyvenimai nupaišius ir parašius yra panašūs. Kai man pavyksta gražiai nupaišyti arba parašyti, žmonės nustemba mane sutikę gatvėje: „Tu šiandien tiesiog švieti". Vidinė pasitenkinimo šviesa savimi iš manęs sklinda. O kai žmogus patenkintas savimi, tai jis ir laimingas.

Bet rašymas ir paišymas skirtingi dalykai. Žmonės, kurie nėra dailininkai, dažnai klausia: „Kokia šio paveikslo idėja?". Ir jie laukia aiškinimo žodžiais. Paveikslo idėja. Ne klaidingas, bet klaidinantis pasakymas. Mano galva, paveikslo idėja yra vaizdas, atėjęs į galvą nežinia iš kur. Aš vaizdo nekuriu. Aš jį pamatau, fiziškai pamatau, maždaug du centimetrai nuo kaktos galvos viduje. Padriki vaizdiniai, iš pasaulio atsiradę mano pasąmonėje, susidėlioja į vaizdą sąmonėje be pastangų. Man belieka jį nupaišyti. Nesunku, nes esu įgudęs ir ranka manęs klauso. Tai, kas vyksta aplink mane, gimdo mintis mano sąmonėje, nes tik ten mintys gali būti. Jos veisiasi ir dauginasi kaip pasiutę. Chaosas mano galvoje. Nevaldomas. Norisi jį suvaldyti, paversti kosmosu. Ir man tai labai sunkiai sekasi. Tokia įtampa galvoje, kad atrodo tuoj saugikliai perdegs. Paveikslą paišau ne sau, bet tam, kad kiti jį pamatytų. Ir kiti jį pamato. Pasižiūri ir tą pačią akimirką pamato nuo pradžios iki galo, be jokių pastangų. Nepriklausomai nuo to, ar paveikslas blogas, ar geras. Mintys iš pasaulio mano sąmonėje pačios nesusidėlioja į rašinį. Aš pats turiu jas sudėlioti taip, kad skaitančiam jos būtų aiškios ir kad skaitymas nebūtų varginantis. Rašiniui perskaityti reikia pastangų, ne taip, kaip paveikslui pamatyti. Esu nežinomas pradedantysis rašytojas, ir jeigu pati rašinio pradžia skaitančio nesudomins, tai rašinio jis neskaitys. Mano kančios bus beprasmės.

Per savo parodos pristatymą sakėte, jog pripaišėte pakankamai, tai galbūt dabar atėjo metas tik rašymui? Galbūt planuojate išleisti dar ne vieną knygą?

Svajoju parašyti knygą apie meną. Jau ir pavadinimą sugalvojau – „Meno ieškojimas". Šiuo metu daugiau rašau negu paišau. Kai dar nėjau į mokyklą, nupaišiau paveikslėlį ir toks jis man gražus buvo, kad pagalvojau: gražesnio paveikslėlio aš jau nebenupaišysiu. Nuliūdau. Bet kitą dieną nutariau, kad galiu nupaišyti dar gražesnį. Ir taip iki senatvės. Nupaišydavau paveikslą ir paišydavau kitą tik tada, kai tikėjau, kad nupaišysiu gražesnį. Tik todėl paišydavau. Dabar, sulaukęs septyniasdešimties metų, jau nebesitikiu. Vėl nuliūdau. Supratau, kad patį gražiausią savo paveikslą aš jau nupaišiau. Tokia yra viena iš priežasčių, kodėl pradėjau rašyti. Esmė ta pati, tik forma kita. Paišau save, rašau save.

Kokią literatūrą skaitote pats?

Skaitau knygas poilsiui. Mėgstu Agatos Kristi detektyvinius romanus. Skaitinėju filosofines knygas, bet atsargiai. Nenoriu proto skolintis. Mano gyvenimo rašytojas yra Antonas Čechovas. Skaitau jo apsakymus ir pjeses daugybę kartų ir nenusibosta. Mintinai, galima sakyti, moku ir vis tiek skaitau. Atrodo man, kad Čechovas pats gyveno visų savo aprašytų žmonių gyvenimus. Aristokratų, valdininkų, batsiuvių, tarnaičių. Visi jie gyvi jo rašiniuose. Visi jie seni mano draugai ir pažįstami. Gera man šalia jų. Skaitau Čechovą. Savo senus draugus aplankau. ❑